

De Reformatie

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

In dit nummer:

KERKELIJK LEVEN **329**

M. te Velde

Wanorde in de kerkzang?

MEDITATIEF **335**

A.L.T. de Bruijne

Ik zie, ik zie wat jij...?

WANDELEN MET GOD **336**

J. Wesseling

Vader

ACHTERGRONDEN **338**

J.J.C. Dee

Een kerk van
onbegrensde breedte

OPVOEDING **341**

EN ONDERWIJS

Jetze J.D. Baas

Kind en wet

en verder...

Boekbespreking/

Meeglezen

KERKELIJK LEVEN / M. te Velde

WANORDE IN DE KERKZANG?

Twee maanden geleden schreef ik in ons blad een bijdrage over artikel 67 van de kerkorde. De vraag was toen: waarom mogen we in de erediensten eigenlijk alleen maar gezangen zingen die door de generale synode zijn goedgekeurd? Er kwamen op mijn verhaal nogal wat reacties. Die waren deels instemmend, deels kritisch.

*Voor al de gedachte dat toetsing van gezangen misschien op het niveau van een classis of een particuliere synode zou kunnen, werd algemeen afgewezen, o.a. door drs. J. Smelik in het **Nederlands Dagblad** (7 januari) en door dr. P. van Gorp in **Reformanda** (18 januari).*

Sommige reacties waren heel negatief. Ik noem er een paar.

– Nou moeten 'jullie daar in Kampen' (letterlijk citaat) eens ophouden met al die onruststokerij. Er gaat *niets* boven de psalmen. En al dat gezeur over de gezangen, daar jaag je de mensen alleen maar de kerk mee uit!

– Hoe kunt u nou de classes over de gezangen laten beslissen? Dat wordt toch een complete chaos?

– Weet u wel, dat u op deze manier de deur wijd open zet voor de **E&R-bundel**?

Die vragen zijn reëel. Maar ik denk, dat hier allerlei lijnen door el-

kaar lopen, die we juist uit elkaar moeten houden. Bovendien heb ik in mijn vorige artikel kennelijk niet scherp genoeg aangeduid, wáár bij mij de classis in beeld komt. Daarom ga ik op verschillende facetten van de zaak nog eens in. En ik boduur er nog wat verder op door.

De principes van artikel 67

In mijn artikel van 10 december ging het niet over 'het gezangen-vraagstuk'. Het ging dus niet over de waarde of onwaarde van gezangen ten opzichte van de psalmen. Het ging ook niet over de vraag, of wij meer gezangen zouden moeten gaan zingen. Evenmin ging het

KERNREDACTIE:

PROF. DR. M. TE VELDE,
DRS. G.J. VAN MIDDELKOOP.

OVERIGE REDACTIELEDEN:

DRS. R. TER BEEK, DRS. B. BOS,
DRS. A.L.Th. DE BRUIJNE, DRS. B. LUITEN,
PROF. DR. C.J. DE RIJTER,
DS. A. DE SNOO, DRS. H. VELDMAN.

MEDEWERKERS:

J.J.D. BAAS, DRS. C.J. HAAK,
J.M. DE JONG, DRS. J. SMELIK.

REDACTIE-ASSISTENT:

W.L. DE GRAAFF, Wortmanstraat 138, 8265
AG Kampen, Tel. (05202) 31201.

Alle stukken bestemd voor de Redactie aan:
De Reformatie, Postbus 24, 8260 AA te Kampen.

ADMINISTRATIE/ADVERTENTIES:

Uitgeverij Oosterbaan & Le Cointre B.V.,
Postrekening 406040 t.n.v.,
De Reformatie, Goes, Postbus 25, 4460 AA
Goes. Tel. (01100) 15591.

ABONNEMENT:

f 85,75 per jaar; f 46,25 per halfjaar; studenten
f 70,25 per jaar (binnenland). Buitenland:
f 144,50 per jaar (zeepost).

Een abonnement kan per maand ingaan,
maar slechts beëindigd worden uiterlijk twee
maanden voor het verstrijken van de beta-
lingstermijn (opzegging van jaarabonnement
vóór 1 november, van een halfjaarabonne-
ment vóór 1 juni).

Losse nummers f 1,95 (excl. porto).

De Reformatie is op cassette verkrijgbaar bij
de Stichting Bralectah. Tel. (05210) 15946.

ADVERTENTIES:

Prijs: f 0,63 per mm. Contracttarief op aan-
vraag.

Zonder schriftelijke toestemming van de
uitgever is het niet toegestaan artikelen uit
dit blad over te nemen.

ISSN 0165-5191

over de taxatie van de E&R-bun-
del. Dat was mijn onderwerp niet.
Het onderwerp was: de betekenis
en het belang van ons kerkorde-
artikel 67. Daar staat: 'In de eredienst
zullen (...) gezongen worden (...) de
gezangen die de synode heeft
goedgekeurd'. Waaróm deze beper-
king van wat gezongen mag wor-
den? Waarom willen de kerken in
het kiezen en vrijgeven van gezan-
gen sámen op synodaal niveau han-
delen? Welk geestelijk belang is
daarmee gediend?

Dat is voor het kerkrecht altijd een
belangrijke vraag. Regels zijn nooit
vanzelf goed, omdat het nu een-
maal zo geregeld is. Je moet elke
regel van de kerkorde kunnen be-
vragen op z'n nut, op z'n geestelij-
ke betekenis en opbouwende waar-
de.

Ik heb laten zien, dat er twee be-
langrijke redenen zijn voor deze
kerkrechtelijke regel over de gezan-
gen:

1. zo bewaak je de kwaliteit van
de liturgie, van ons lofoffer aan
de Here;
2. zo bewaak je de eenheid en zui-
verheid van de leer.

Als je naar die twee motieven kijkt,
dan kun je zeggen: artikel 67 geeft
een prima regel. Het dient de vrede
en de opbouw van de gemeente.

Mooi, houden zo!

De uitvoering roept vragen op

Maar daarmee was mijn verhaal
niet uit. Want ik kan die regel, dat
de synode over de gezangen be-
slist, prima verdedigen. Maar de
uitvoering van die goede regel
roept in de praktijk wel wat beden-
kingen en spanningen op. Die span-
ningen heb ik in mijn artikel m.i. le-
vensecht onder woorden gebracht.
Je kunt ze wel negeren of wegpra-
ten met de beide argumenten die ik
boven noemde. Maar ik kies liever
voor een open bespreking ervan.
Wij hebben immers maar één keer
per drie jaar een synode. En een her-
ziening of aanvulling van ons kerk-
boek was bij ons tot nu toe altijd

een langlopende zaak. Zo gaat dat.
Het moet verantwoord. Het moet
grondig. Van alle kanten worden
de liederen bekeken en 'be-
schaafd'. En we willen vooral geen
synodale hiërarchie. Dus moeten
na een aantal deputaten-rapporten
en synode-besprekingen de plaatse-
lijke kerken allemaal ook nog weer
hun inbreng kunnen krijgen. En
dan is er nóg een factor. Er zijn in
de kerken mensen die vrij kritisch
staan tegenover de gezangen. Die
wil je ook graag 'meenemen'. Dat
alles werkt remmend en beperkend
op het aanvaarden van gezangen en
op het aantal dat er tenslotte 'door-
komt'.

Door die remmende en vertragende
factoren ontstaat er dan een gezan-
gen-beleid, dat onder kerkmensen
soms vragen oproept. Er groeit een
stukje disharmonie tussen beleid en
beleving. En dat heus niet alleen
bij liefhebbers van opwekkings-lie-
deren of bij voorstanders van een
meer experimentele of vrije manier
van kerk-zijn.

Die kritische vragen gaan niet over
de poëtische en muzikale kwaliteit
of over de schriftuurlijke inhoud
van de gezangen. Maar ze gaan
over het *tempo* waarmee gezangen
kerkelijk kunnen worden inge-
voerd.

Als er tussen het 'aanmelden' van
een nieuw gezang en het kerkelijk
aanvaarden ervan vijftientwintig ja-
ren verlopen, dan botst dat gewoon
met de snelheid waarmee moderne
mensen leven, en met de flexibili-
teit en veranderbaarheid waaraan
we in allerlei sectoren van de sa-
menleving gewend zijn. Dan staat
het ook haaks op de technische en
organisatorische mogelijkheden die
we vandaag hebben. Daardoor gaat
er in onze beleving ergens iets
wringen. Men dicht of ontdekt an-
no 1995 een goed gezang, maar
pas de volgende generatie mag het
gebruiken in de eredienst!

Op dat punt heb ik bestaande span-
ningen willen analyseren en heb ik
enige nadere bezinning willen bie-
den. De vraag is reëel: kan en mag
het werkelijk alleen maar zó? Is dit

in de Gereformeerde Kerken de enige verantwoorde optie? Zijn de criteria van 1. bewaking van de kwaliteit; en 2. bewaking van eenheid en zuiverheid in de leer alleen maar te realiseren via een **generaal-synodale**, langlopende procedure voor *ieder* gezang?

Nadenken over opties

In mijn artikel van 10 december heb ik vervolgens niet het **voorstel** gedaan om over **alle** gezangen voortaan door een classis of een particuliere synode te laten beslissen. Menigeen heeft het artikel zo opgevat. Maar daar zitten twee **mis**-verstanden in. Het ging niet om een **voorstel**. En het ging ook niet over **alle** gezangen.

In de eerste plaats gaf ik van mijn kant geen **voorstel** of **suggestie** of **oplossing** om het voortaan maar zo te gaan doen. Maar ik besprak in mijn artikel verschillende **opties**, verschillende **denkbare** procedures om aan het onbevredigend lage tempo inzake nieuwe gezangen iets te kunnen doen.

Met het spreken over opties wilde ik tegelijk laten zien, hoe je met kerkrecht om moet gaan. De kerkorde stelt in artikel 67 een regel. Progressieve kerkleden schoppen daar tegenaan. Ze vinden dat maar niets: alles door de synode laten vaststellen. Conservatieve kerkleden beschouwen zo'n artikel juist als een onveranderlijk noodzakelijke maatregel tegen chaos en wildgroei.

Als middenweg tussen elk van die beide benaderingen heb ik willen laten zien, dat artikel 67 geen 'betonnen' artikel is, waartegen de één moet blijven schieten en waarin de ander zich moet verschansen. Er is in artikel 67 iets **onopgeefbaars**: bewaking van kwaliteit en van de eenheid en zuiverheid in het geloof. Er is in artikel 67 ook iets **veranderbaars**: de wijze waarop je die bewaking regelt. Het eerste is een zaak van gelovige gehoorzaamheid. Het tweede is een zaak van wijsheid, voorkeuren onderlinge

afpraak. Daarom is kerkrechtelijk gezien een andere procedure dan in artikel 67 staat, niet bij voorbaat fout.

Zo'n bijdrage aan de bezinning door het neerzetten van enkele opties zoekt kritische meedenkers. In de reacties las en hoorde ik echter dikwijls alleen maar een **veroordeeling**. 'Man, wees wijzer! Laten beslissen door de classis, dat wordt toch een chaos?! Hoe haal je je 't in je hoofd?'

Aan zulke critici zou ik willen vragen: wat denkt u dan zelf te doen aan het probleem van de traagheid? Of is dat geen nadeel van onze procedure? Moeten we alleen maar blij zijn met zo'n grondige aanpak? En daarmee 'Schluss'?

Ik geloof daar niet in. De kerken doen er volgens mij goed aan om zich te bezinnen: zijn er ook andere mogelijkheden? En dan moeten ze allerlei factoren maar eens tegen elkaar afwegen.

Mijn bedoeling was niet om een alternatieve procedure direct maar **aan te bevelen**. We hebben samen artikel 67 **KO** eens in factoren ontbonden. We hebben de verschillende onderdelen onder de loep genomen. En we hebben gekeken of we het artikel ook op een andere manier in elkaar zouden kunnen zetten met een even positief resultaat. Misschien komen we bij zo'n operatie tenslotte toch weer uit bij de bestaande procedure: alles via de synode. Maar dan hebben we er in ieder geval van geleerd, waarom we de dingen doen zoals we ze doen. We zien beter, wat er in **artikel 67** onopgeefbaars is. En we kunnen dan wellicht concluderen, dat er **ondanks** de nadelen die er aan kleven, voorlopig geen betere regeling te vinden is.

Lange termijn en korte termijn

Op een of andere manier hebben nogal wat lezers begrepen, dat ik voortaan alle gezangen door de classis zou willen laten toetsen.

Maar zo zit het niet. Op 10 december schreef ik: 'De kerken zouden kunnen afspreken, dat de toetsing van te zingen gezangen die niet in ons kerkboek staan, voortaan op het niveau van de classis of van de particuliere synode plaatsvindt'. In deze optie zouden er dan dus **twee** procedures inzake gezangen zijn: één voor de lange termijn en één voor de korte termijn.

Die voor de lange termijn betreft de hoofdzaak, de gezamenlijke gezangenbundel. Over alles wat in het Gereformeerd Kerkboek een vaste plaats krijgt als **kerklied** voor vele jaren, wordt door de generale synode beslist. Zo'n kerkboek zul je alleen al om praktische redenen niet elke vijf jaar veranderen. Hier zullen we dus in een vrij laag tempo werken.

De procedure voor de korte termijn betreft dan de gezangen, die volgens een bevoegde instantie wel voldoen aan de vereisten voor een voorlopig gebruik in kerkdiensten, maar die om verschillende redenen niet of nog niet in het Gereformeerd Kerkboek zijn opgenomen.

Het was dus niet de bedoeling, dat voortaan elke classis afzonderlijk over alle gezangen zou kunnen beslissen. Ze zou (als optie, als **denkbare** en nader te bespreken mogelijkheid) alleen kunnen gaan beslissen over **aanvullingen** bij het kerkboek. Of dat de beste weg is, daar kom ik straks nog op terug.

Zijn er andere gezangen nodig?

Maar zijn er redenen om naast het kerkboek ook nog andere gezangen te zingen in de kerk? Dr. Van **Gurp** heeft kennelijk het idee, dat ik de deur zou willen openzetten voor **E&R-liederen**. Zou dan elke classis maar zelf moeten uitmaken wat ze wil? Halen we nu in **vernieuwingsdrift** de hele gemeentezang overhoop? Komt er chaos?

Wel, chaos in de kerk zal niemand willen. Maar we moeten wel **oppassen**, dat we niet het zoeken naar

verantwoorde variatie of **verrijken**-de veelkleurigheid al te gauw als 'chaos' en 'experiment' gaan betitelen! Er is toch ook nog zoiets als goede pluriformiteit, gewaardeerde verscheidenheid binnen de kerk? En er is toch ook **leven** in de kerk? Gelovig, dynamisch, creatief leven, dat zich uit, ook in de vorm van dichten en muziek schrijven? En **leven** betekent toch, dat er **voortgang** mag zijn en **ontwikkeling** van onze christelijke uitingen? Bij de Bijbel spreken we over een 'gesloten canon'. Maar we gaan dat toch bij het gezangboek niet doen?

Nu hield en houd ik geen pleidooi voor het invoeren van meer gezangen in de kerk. Ik ga nu ook niet in op het gebruik van **E&R-liederen**. Dat zijn twee verhalen apart. Ik ga alleen maar in op de vraag: wat is een bevredigende procedure voor het goedkeuren van eventuele nieuwe gezangen?

Dan moeten we eerst kijken naar de wijze waarop nieuwe gezangen onder ons ter sprake komen. Dat gebeurt vooral op twee manieren. De eerste is, dat wij kennismaken met liederen die bijvoorbeeld de laatste twintig jaar binnen en buiten onze kerken gedicht zijn en gezongen worden. Je leest die ergens in een blad. Je hoort ze voor de radio. Of ze staan op een cd die je kocht. Of je zingt zo'n lied op de Schooldag in Kampen.

En dan ontstaat er een reactie. Je denkt: wat een mooi lied! Het spreekt je aan. En je merkt: dit is een lied van hoge kwaliteit. Het is een plaats in ons kerkboek waard. Dat **moet** niet. Maar het zou wel mooi zijn. En het kan een prachtig middel zijn om duizenden mensen te helpen in hun lof op God, in hun visie op het leven, in het uiten van hun geloof. Maar hoe doe je dat, als er de eerste twintig jaar geen mogelijkheid is om zo'n lied op te nemen in je kerkelijke bagage? Je hebt iets moois gevonden. Iets waar ook vele anderen rijker van zouden kunnen worden. Maar je kunt er niet verder mee. Is er dan geen alternatief?

En dan is er nog een tweede situatie, dichterbij huis. De vraag laat zich namelijk stellen: heeft het dichten en op muziek zetten van kerkliederen vandaag ook nog iets te maken met het actuele werk van de Heilige Geest? Kunnen nieuwe liederen misschien ook gaven van God aan de kerk zijn, net als nieuwe preken en actuele gebeden en nieuwe berijmingen? Gaven van God, in plaats van bedreigende nieuwigheden, die je zoveel mogelijk buiten de deur moet houden? Stel, zuster Euodia uit Barnebeek heeft gaven op dit gebied. Zij maakt naar aanleiding van de geboorte van een zwaar gehandicapt kindje in een gezin van de gemeente een prachtig toepasselijk **dooplied**. Is dat werk van de Heilige Geest? Hoort dat onder de 'gezangen en geestelijke liederen', waar-toe Paulus de kerk in Kolossenzen 3 : 16 aanspoort? We zullen daar misschien in principe wel allemaal 'ja' op zeggen.

Maar **dan** komen er vragen met het oog op de praktijk en op het kerkrecht. Is het **dooplied** op dat moment **alleen** maar een gave aan die zuster **zelf** en voor gebruik in de familie- of **vriendenkring**? Goed, het is misschien wel geen 'blijver', niet iets dat een eeuw lang in het kerkboek moet komen. Maar mag je haar lied als een gift van de Geest aan de gemeente beschouwen, die concrete gemeente van Barnebeek, waarvan ze een levend lid is, en waarvoor de doopzondag een dag van bijzondere geloofs-emoities is? Mogen we in hetzelfde jaar waarin aan zuster Euodia een stuk dichtelijke zeggingskracht gegeven wordt, die kracht ook aan Christus' kerk in Barnebeek ten goede laten komen? En mogen ze daar de blijdschap over het nieuwe lied beleven en samen delen? Of komt de **dienstbaarmaking** van haar lied aan de gemeente hoogstens pas in de volgende generatie?

Daar ligt uiteraard een andere kwestie achter. Welke ruimte moet er in de kerk en in de eredienst zijn voor het spontane? Wij benadruk-

ken altijd sterk, dat kerkelijke teksten en handelingen grondig voorbereid en uitvoerig getoetst moeten zijn. Maar mag in de kerkzang alleen het **degelijke** een plaats hebben, alleen datgene wat een eeuw mee kan? Of is er ergens ook (aanvullend) nog een stukje ruimte voor een meer tijdelijk, incidenteel en spontaan lied?

Is een verantwoord lied per definitie uitsluitend een lied van jaren her? En is het alleen maar verantwoord om liederen in de kerk te zingen, die het ook echt jaren zullen uithouden?

Volgens mij zijn dit soort vragen in onze tijd alle overwegingen bestuderend waard. En dan niet op basis van een bestaand kerkorde-artikel, hoe goed dat ook is. Maar op basis allereerst van de Schriftgegevens. Wat past het beste bij het beeld dat Gods Woord ons van het **gemeente**-zijn tekent?

Intussen hebben we deze laatste situaties nog niet voldoende door-dacht om er al praktische consequenties aan te verbinden. Voorlopig kunnen we ons dus beperken tot de eerste categorie, de landelijk bekende liederen. Ik zou niet weten, wat er principieel op tegen is om daarvoor een procedure te zoeken die recht doet aan alle principes van artikel 67 KO, zonder dat er een complete 'kerkboek-route' mee gemoeid is.

Beslissen op de classis?

Stel nu, dat aanvullend een aantal gezangen zou worden vrijgegeven naast die uit het kerkboek, wie moet daar dan over beslissen? Zou de classis de bevoegde instantie moeten zijn? Er zijn door drs. **Sme-lik**, dr. Van Gorp en diverse lezers die persoonlijk reageerden, diverse bezwaren tegen aangevoerd. Die bezwaren zijn deels terecht, deels overtrokken. De vrees van Van Gorp voor allerlei beroering en onenigheid doordat de ene classis zou toelaten wat de andere afkeurt, deel ik niet zomaar. Zouden er werkelijk principiële verschillen

dreigen, dan vraag ik me af, of we dan in andere dingen de verschillende classes wel kunnen vertrouwen. Zijn ze dan wel allemaal vertrouwd om kandidaten toe te laten, preken te beoordelen en bezwaarschriften tegen bijvoorbeeld een preek te behandelen? En moeten we werkelijk zo bang zijn voor bepaalde verschillen? Me dunkt, we zouden daar – zolang de eenheid van geloven en belijden niet in gevaar is – wel eens wat nuchterder en minder krampachtig mee mogen omgaan.

Maar natuurlijk kleven er aan een classicale of provinciale toetsing bezwaren. Het zal veel dubbel werk geven, dus kun je het maar beter gezamenlijk doen. Er kunnen in een kleine gemeenschap als die wij hebben inderdaad wrijvingen ontstaan, als een lied in classis A goedgekeurd en in classis B afgekeurd wordt. Bovendien zijn bij ons de classes klein en worden besluiten soms sterk door de mening van enkelen gestempeld, met alle gevolgen **vandien**. En er is onder ons op classis-niveau niet echt veel deskundigheid om een lied te **beoordelen**. Allicht wel om te kijken 'of er geen ketterijen in staan'. Maar niet om te zien of het als lied voldoende kwaliteit heeft.

Al die bezwaren heb ik mij bij het schrijven van het vorige artikel wel gerealiseerd. Maar in eerste instantie heb ik de diverse opties gewoon eens naast elkaar neergezet. We moeten op het terrein van het kerkrecht niet te gauw roepen, dat iets beslist niet anders kan of mag. **Laten** we er maar creatief over nadenken.

Waar zouden we dan uit moeten komen? Alles overwegend lijkt het mij voor (zeg maar) de 'korte-termijn-gezangen' het beste, dat de kerken ook daarin **landelijk samenwerken**. Niet omdat het van Godswege niet anders kan en mag. Niet omdat we anders per definitie een onaanvaardbare chaos en beroering zouden krijgen. Ook niet omdat er plaatselijk en regionaal geen verschillen zouden mogen zijn. Maar

omdat, als we de voors en tegens tegen elkaar afwegen, een landelijke aanpak gewoon het meest wijs en werkbaar is.

Dat is een keus die we volgens mij ook aan iedereen, jong en oud, duidelijk kunnen maken. Laat maar zien, dat een beslissen over deze dingen door de **generale synode** helemaal nog niet zo gek is. Vergelijk het maar eens met de 'ins en outs' van een route via de classis. Dan komen de **argumenten** op tafel. En dan kunnen we hopelijk wat bewuster en overtuigender samen de conclusie trekken: het is gewoon **béter** om dit via de synode te doen.

Procedure en inhoudelijke keuze

Uiteraard zijn er dan voor het vrijgeven van gezangen naast het kerkboek nog weer verschillende mogelijkheden. De eenvoudigste methode zal wel zijn, dat een **deputaatschap** voor de gezangen op dit terrein permanent de vinger aan de pols houdt. De deputaten kunnen dan aan iedere synode rapporteren of er oudere of nieuwe **kerklieden** zijn, die naar hun oordeel voor gebruik kunnen worden **vrijgegeven**. De synode beslist er **vervolgens** over. En de gezangen die worden vrijgegeven, kunnen we via een supplement bij het kerkboek publiceren en beschikbaar stellen. Voor sommige kerkmensen is zo iets een schrikbeeld. Ze geven heftige kritiek op zulke procedures. Ze zien hier direct allerlei gevaren dreigen. Mijns inziens komt dat omdat ze de procedurele kant en de inhoudelijke kant niet goed van elkaar onderscheiden. En ook omdat ze de kerken niet echt vertrouwen. Wat het eerste betreft, nogal wat gereformeerde mensen **benadrukken** dat onze psalmen ver uitsteken boven de gezangen. Ze willen liefst een **minimaal** aantal gezangen. En die moeten ook maar niet te **véél** gezongen worden. Nu, als je er zó over denkt, dan is dit hele artikel dat ik schrijf natuurlijk een nieuwe

steen des aanstoots. Dan is alles wat je over procedures (en vooral over nieuwe wegen daarin) zegt, verkeerd.

Maar dan zou ik willen vragen: wilt u alstublieft de discussie dan niet voeren over de kerkrechtelijke kant van de zaak, waar het mij om ging, maar over de inhoudelijke kwestie rond de waarde of **onwaarde** en de plaats van gezangen in de kerk. Dat is een **andere** materie. En die moet ook op basis van **andere** gegevens besproken en beslist worden. Ongenoegen over het zingen van gezangen op zichzelf kan niet op het terrein van het kerkrecht worden uitgevochten.

Het is daarom m.i. nuttig, dat in de nabije toekomst nog eens duidelijk wordt geformuleerd, welk **beleid** wij nu eigenlijk in de Gereformeerde Kerken ten aanzien van de gezangen in het algemeen willen **voeren**.

En laat er dan toch ook onderling vertrouwen zijn in de kerk! Men kan wel schermen met de 'beroering' die er in de kerken kan **komen**, als we het kerkboek weer zouden gaan wijzigen en aanvullen. Maar **stèl** dat daarover beroering zou komen, **wáárdoor** wordt zulke beroering dan veroorzaakt? Is de ware leer hier in geding? Of gaat het hier meer om een onberekende, conservatief gekleurde reactie?

Het waarschuwen voor beroering maakt de indruk, dat er een zeker wantrouwen is ten opzichte van de kerken. Alsof er binnen de kortste keren allerlei onverantwoordelijke **vergaderingen** zouden worden vrijgegeven. En alsof we moeten vrezen, dat **binnen** twintig jaar de psalmen onder ons zullen zijn verdrongen. Van zulke plannen en van zo'n geest onder ons heb ik nog niet veel gemerkt. Laten we dus niet zo gauw alarm slaan.

Niet te gretig en niet te schichtig

Ik hoop, dat uit dit artikel opnieuw

is gebleken, waar de knelpunten bij onze toepassing van artikel 67 KO liggen. Hopelijk is beter nog dan in mijn bijdrage van 10 december duidelijk geworden, wat er vóór en wat er tégen een classicale bevoegdheid in het goedkeuren van gezangen te zeggen is.

Ik zou de lezers willen vragen om niet te gretig en niet te schichtig op dit verhaal te reageren. Die gretigheid zie ik daar, waar mensen graag met een classis-optie of een supplement-idee aan de haal gaan om wat meer 'ruimte' af te dwingen in de kerk. Als u zo iemand bent, zou ik u willen vragen toch vooral het heil van de hele gemeen-

te te dienen en niet voornamelijk eigen opinie en eigen voorkeuren. Wees niet te gretig ten aanzien van veranderingen en plaatselijke vrijheid!

Er is ook schichtigheid. Die zie ik daar waar mensen bij de minste gedachte aan wijziging van de kerkorde al in verzet komen. Het overwegen van andere opties leidt dan direct tot onheils-voorspellingen. Hier ontbreekt te veel het besef, dat kerkorde-regels niet van woord tot woord eeuwige verordeningen zijn. Als u zo iemand bent, zou ik willen vragen: wees niet te schichtig ten aanzien van verandering en vernieuwing!

Vrede

Het zou intussen voor de kerken heel schadelijk zijn, als we ons door dit soort kwesties tegen elkaar in het harnas laten jagen. De geschiedenis leert, dat juist liturgiekwesties een akelige wig kunnen drijven in de eenheid van de gemeente. Wat erg, als verschil van mening over de vormgeving van onze eredienst voor God ons, ook al was het maar een klein beetje, uit elkaar zou jagen! Daarom mogen we ons in deze zaak wel extra de woorden van de Schrift aantrekken: 'Beijvert u om de eenheid van de Geest te bewaren door de band van de vrede' (Ef. 4 : 3).

Prof. J. Kamphuis

Het hallel van de kinderen

– de plaats van de kinderen in de lof voor God –

Het lijkt zo vanzelfsprekend: de Bijbel een boek voor volwassenen. Maar zijn we dan niet verkeerd bezig? Of kijken we op een onjuiste manier naar de kinderen in de Bijbel?

Prof. J. Kamphuis probeert ons antwoord te geven op deze vragen en geeft ons 'voortgezet onderwijs' over het 'hallel' bij de kinderen. Uitgebreid behandelt hij enkele Schriftgegevens over de kinderen en hun vreugde(-lied). Ook hoe de Geest van God de kinderen in de gemeente tot vreugde voert. Want de Bijbel spreekt over die kleine hallel-zangers anders!

218 pagina's, gebonden, f 28,-.

Ook verkrijgbaar bij de boekhandel.

Oosterbaan & Le Cointre B.V.

Postbus 25,4460 AA Goes, Telefoon 01100-15591, Fax 01100-16492

IK ZIE, K ZIE WAT JIJ...?

A.L.T. de Bruijne

*'Wij hebben de aarde doorkruist,
en zie de gehele aarde verkeert in
volkomen rust.'*
*'Ik ben voor Jeruzalem en voor Si-
on in grote ijver ontbrand.'*

(Zacharia 1 : 11c-14b)

Norm en werkelijkheid?

Op die noemer brengen we tegenwoordig graag onze discussies. We zeggen: zo moet het, maar zo kan het niet altijd. Je hebt de norm. Maar ook de weerbarstige werkelijkheid. Voor de één is het een vondst, voor de ander een vloek. Zij voelt de druk van de ketel gaan. Hij vreest secularisatie in de kerk.

De Bijbel zet ons op het spoor van een andere onderscheiding. Je kunt dezelfde werkelijkheid op twee manieren bekijken: van onderop, maar ook van **bovenaf**. In geloof. En geloof spreekt niet vanzelf.

Geen beweging

Zacharia leeft tussen teruggekeerde ballingen. Ze hadden de herbouw van de tempel weer opgepakt. Ze verwachten veel in een vastgelopen situatie. Dat ballingen die niet terug wilden, zich bedenken. Dat Jeruzalem met een nieuwe tempel centrum van Gods rijk wordt. Dat zelfs de andere volken zich bij hen aansluiten. De HERE had ze dat allemaal beloofd. Zo pakten ze de herbouw weer op.

Maar bij al die mooie woorden steekt de werkelijkheid lelijk af. Je ziet er niets van. Je inzet leidt nergens toe. Je voelt je een te hoog grijpende idealist. Geen ballingen

op reis. Geen volken op weg naar Jeruzalem. Geen beweging.

Kijk mee met God

Tot Zacharia van God mag zien wat je niet ziet. In een visioen. Hij mag de aardse werkelijkheid bekijken vanuit de hemel. Van **bovenaf**. Hij ziet alles in beweging komen.

Die beweging begint in God zelf. De Engel van de HERE doet een **appèl** op Gods erbarmen: op de beweging van liefde in Gods hart. Op dat **appèl** is de HERE in ijver ontbrand. Die beweging van liefde komt naar buiten. Naar zijn volk toe.

Daardoor komt alles in beweging. Zacharia ziet het vanuit het visioen. Ballingen keren terug. Andere volken buigen. Jeruzalem is **brandpunt** van Gods plan op aarde. Hij ziet wat je van onderaf nog niet ziet.

Toch is het werkelijkheid. Die Engel van de HERE is daar echt. En die bewogen liefde van God is losgekomen. De beweging is **werkelijk** begonnen. Je ziet de werkelijkheid anders als je durft meekijken met God.

God kijkt mee met ons

Eerst maakte Zacharia in zijn visioen iets anders mee. Engelen rapporteren in de hemel over de **situatie** op aarde. Heel de aarde is rustig. Nergens zagen ze beweging. God laat zich zorgvuldig **informeren** over de werkelijkheid waar zijn volk in leeft. Hij kijkt met hun ogen. Zo ziet het er van onderaf uit. Bij de HERE is ruimte om te ervaren hoe weerbarstig de werkelijkheid is.

M meditatief

Laat niemand doen of **kijken van** bovenaf vanzelf spreekt. En of dat de enige gezichtshoek **ik**. Natuurlijk kijk je ook van onderaf. De HERE weet dat.

Hij **lòkt** ons om ook van **bovenaf** te kijken. Om te zien dat zijn belofte in Christus **òòk** werkelijkheid is. En werkelijk beweging brengt. Om ons met Hem te leren meekijken, kijkt Hij ook met ons mee.

Beweging

Met ons dilemma van norm en werkelijkheid zetten norm en werkelijkheid elkaar klem. Je legt je neer bij de weerbarstige werkelijkheid. Of je jaagt jezelf en de ander er **bovenuit**.

Als je op twee manieren kunt en mag kijken, kom je steeds weer in beweging. Kijkend van onderop weet je je door God uitgelokt om ook te kijken van **bovenaf**. Wat bij mensen onmogelijk is, is mogelijk bij God.

Je jaagt elkaar niet op, maar daagt elkaar wel uit. Kijk in geloof. Kijk twee keer. Ik zie, ik zie, wat jij...?

File

Hij stond bovenop de rem. He, alweer een file. Jammer van zijn tijd. Was-ie net een beetje vroeg en dan weer dit. De regen gutste naar beneden. Er zou wel weer wat gebeurd zijn. Hij zag veel ongelukken onderweg. Meestal maar blikshade. Soms met dodelijke afloop. Daar raakte hij nooit aan gewend. Altijd weer de draad van een mensenleven, die van de ene op de andere seconde werd afgesneden. En altijd weer probeerde hij zich in te denken, wat voor iemand het geweest kon zijn. En vooral: hoe zou die dode tegenover Christus hebben gestaan? Want dat was beslissend. Elke dag weer was hij zielsblij zonder ongelukken thuis te komen.

Succes

't Was weer druk geweest op de zaak. Te druk eigenlijk. Gek, dat-ie daar in de loop der jaren anders tegenaan was gaan kijken. Vroeger leek hem dat het mooiste dat er was. Volgens een onderzoek hadden ook gereformeerde middelbare scholieren maar één ding voor ogen: geld verdienen en carrière maken. Hij kon het zo goed begrijpen. Zelf was hij precies zo geweest. Een eigen bedrijf. En proberen zoveel mogelijk winst te maken natuurlijk. Goed, het had hem meegezet. Hij had er ook hard voor gewerkt. Klein begonnen. Maar veel succes gehad. Toch was hij het allemaal wat anders gaan bekijken. Hij had nu een gezin. Opgroeïende kinderen. Zijn vrouw draaide voor veel alleen op. Soms merkte hij het

aan haar. Dan kon ze zo moe uit haar ogen kijken. Allebei vonden ze dat ze te weinig aan goede gesprekken toekwamen. Gelukkig hadden ze de zondagen nog. Heerlijke oases van rust in de jacht van elke week. En daar probeerden ze ook van te genieten! Een zegen! Die rust hadden ze steeds weer hard nodig. Ook om te blijven beseffen dat zijn zaak met alle drukte hen niet kon redden. Daar was hij nu wel achter. En hij was er blij mee.

Niet ideaal

Tien jaar geleden was hij er helemaal in opgegaan. Nu kon hij er niet meer onder uit, hoe graag hij zijn tijd ook anders zou indelen. Het had voor hem inmiddels vooral te maken met dat zwoegen en ploeteren van na de zondeval. Zwetend je brood verdienen. Ideaal vond-ie het allang niet meer. Bij het ouder worden werd het allemaal ook zo betrekkelijk. Tjonge, veel was hij nog niet opgeschoten. Een paar honderd meter. De zaak zat behoorlijk vast. Zie je wel, blauwe zwaailichten. Hij kon ook zo genieten van zijn gezin. Wanneer ze met z'n allen in harmonie aan tafel zaten, heerlijke momenten waren dat. Helaas hadden zijn kinderen ook wel eens te lijden onder de stress. Misschien moest-ie ook in zijn tijdsbesteding meer laten merken dat werken niet het belangrijkste was. Hij zei het wel, maar zijn daden spoorden nog niet altijd met zijn woorden. Wat dat betreft was een leven zonder God maar leeg. Dat merkte hij aan veel collega's wel. Voor hen was carrière maken, geld verdienen en uitgaan het een en het al. Laatst

W wandelen met God

die nieuwe vrouwelijke collega nog, die hem vroeg om samen een avondje te gaan stappen. Waarschijnlijk met bijbedoelingen.

Gezin

Steeds meer had-ie ingezien hoe belangrijk een goed gezinsleven is voor Gods koninkrijk. Belangrijke bouwstenen waren het voor Gods samenleving op aarde. Niet dat er geen problemen waren. De oudste twee zaten al een jaar of drie in hun puberteit. Met alle grillen en botsingen van dien. Hij vond het altijd weer een uitdaging om hen te bereiken. Om echt door te stoten naar wat er van binnen bij ze leefde. Urenlange gesprekken had-ie er soms voor nodig. Zijn vrouw en hij lieten ook niet na te zeggen dat hun zorgen ook in de hemel werden neergelegd. Voor de troon. Omdat uiteindelijk niet zij, maar God hun kinderen het geloof moest geven. Zij werkten er hard aan, maar ze voelden zich ook intens afhankelijk van de Heilige Geest. En dat wisten de kinderen. Aan de andere kant: zo negatief als ze thuis soms reageerden, zo positief stelden ze zich vaak op in de kerk. Daar was hij dan weer blij mee.

Kerk

Hij maakte zich trouwens wel zorgen. Conservatief was hij helemaal niet. Maar het gemak waarmee allerlei dingen van twintig, dertig jaar geleden aan kritiek werd onderworpen. Soms bleef het ook alleen maar bij kritiek. Een goed alternatief werd nauwelijks geboden. Alsof zijn generatie en die van zijn ouders het allemaal verkeerd ge-

daan hadden. Hij was wel eens bang dat de gelóófskeuzes niet meer herkend werden. En dat er niet meer over werd nagedacht of die motieven misschien nog steeds van kracht waren. Oké, dan kon je in de praktijk wel andere oplossingen kiezen. Maar je moest er toch minstens over nadenken. Zijn kinderen botsten ook geregeld op allerlei dingen. Kwamen met vragen. Of schopten er tegenaan. Dan probeerde hij altijd eerst begrip te kweken. De achterliggende ideeën uit te leggen. Vaak scheelde dat al een heel stuk.

Licht

Hij begon er ook niet aan alle kritiek te ontkennen. Wel probeerde hij ze te laten zien dat de kerk vooral de zaak van God is. En dat je de mensen erin moet blijven zien a.h.w. door de ogen van God. 'Niet alleen mij, maar ook anderen is vergeving van zonden toegerekend'. Zo ongeveer stond het in de catechismus, dacht-ie. En dat probeerde hij met zijn kinderen door te vertellen naar de praktijk. Leven in het licht van Christus. Ook in de kerk. En waarderen dat vorige generaties, met hun tekortkomingen, toch vanuit gehoorzaamheid aan Christus vorm hadden willen geven aan een leven voor God. Belangrijk vond-ie het dat ze ook zelf daarin wilden functioneren. Christus had zijn **eigendomsstempel** ook op hun leven gezet. Ze waren, zo jong als ze waren, ook al lichaamsdelen van de kerk. Daarom had-ie ook altijd ruimte proberen te maken voor taken, die vanuit de kerk op hem afkwamen. Al verhoogde dat thuis natuurlijk weer de werkdruk. Maar als gezin probeerden ze dat op te brengen.

Inhoud

Misschien was dat hem in zijn jeugd te weinig duidelijk gemaakt. Net als zijn eigen kinderen was hij druk geweest met school. Toekomstplannen. Ze hadden het thuis

ook niet breed gehad. Geld verdienen was iets goeds. Begrijpelijk, natuurlijk. Maar 't had duidelijk schaduwkanten. Vroeger had hij die zorg van God voor zijn dagelijkse boterham ook meer ervaren dan nu. Het leek soms zo vanzelfsprekend.

Misschien moest hij z'n kinderen vanuit de praktijk maar laten merken dat er belangrijkere dingen waren tussen hemel en aarde dan dat geld en die welvaart. Hij maakte zichzelf altijd wijs dat-ie het daar te druk voor had. Daar had je de verleiding alweer, natuurlijk. Hij wilde ze gewoon laten merken dat ten diepste de HERE je leven inhoud gaf. Het kon geen kwaad ze eens de leegheid van een leven zón

der God te laten ervaren. Dan moest-ie daar maar tijd voor maken. Investeren in zijn kinderen. En zo in Gods rijk.

Rijk

Hè, hè, het reed weer een beetje door. Hopelijk was hij nog net voor het eten thuis. Kon-ie aan tafel toch nog meegenieten. Zijn kinderen lachten vaak wat om de beeldspraak van Ps. 128. Maar zo zag hij het wel. Een vrouw en kinderen rond de tafel: bewijzen van de goedheid van zijn God. Gewone dingen; maar belangrijk in Gods koninkrijk.

Sinds een paar jaar was dat rijk duidelijk zijn nieuwe ideaal.

REEDS 140 JAAR

donatus **VERZEKERT VERTROUWD**

DONATUS,

- is bij uitstek specialist in het verzekeren van kerkelijke eigendommen
- verricht gratis inspecties en taxaties door eigen, speciaal opgeleide bouwkundig experts
- is een non-profit maatschappij. De winst wordt aan de leden/verzekerden uitgekeerd in de vorm van premie-restitutie (over de afgelopen 10 jaar gemiddeld 50%)
- kent op maat gesneden polisvoorwaarden, mits een extra-kostendekking in den na een schade het gebouw niet gebruikt en naar elders moet worden uitgeweken.

Onderlinge Verzekering
Maatschappij Donatus u.a.

Postbus 5055
5201 GB 's-Hertogenbosch

Telefoon 073 - 122166
Telefax 073 - 890365

Vraag vrijblijvend om een offerte of gesprek, ook als u nog elders verzekerd bent. Het verplicht u tot niets.

EEN KERK VAN ONBEGRENSDE BREEDTE

J.J.C. Dee

Machteloosheid en uitzichtloosheid van het hervormde kerkbegrip

Inleiding en aanleiding

In zijn artikel 'De stem van de Herder' (*De Reformatie* 10-12-1994) vraagt ds. R. ter Beek zich af: Wat doen voorgangers van de ware gelovigen binnen de Nederlandse Hervormde Kerk (NHK)? Wat doen degenen, die zelf Schrift en Belijdenis trouw willen blijven, in een kerk als de NHK, waar de onbijbelse leer op preek- en leerstoel even zoveel ruimte krijgt als de breedte van die kerk vraagt? Hij verzucht: De oproep om werkelijk gehoorzaam te zijn aan Schrift en Belijdenis is al zo vaak tot de NHK uitgegaan! Wat hier door Ter Beek aan de orde wordt gesteld deel ik geheel. Daarom is het zinvol in te gaan op de historische achtergronden en de actuele stand van zaken van de hervormde leer over de kerk

stel met het oog hierop het volgende: *Door haar kerkbegrip en haar kerkgevoel zal de NHK zich niet (kunnen en willen) ontwikkelen tot een Gereformeerde Kerk. Haar leer over de kerk kenmerkt zich door en resulteert telkens weer in machteloosheid en uitzichtsloosheid.* In enkele artikelen wil ik deze stelling uitwerken. Dit eerste artikel gaat in op de vraag, wat voor type kerk de NHK wil zijn. Het tweede artikel schetst de historische achtergronden uit de 19e en de eerste helft van de 20e eeuw. Het derde en vierde artikel stelt een aantal kritische vragen ten aanzien van de hervormde leer over de kerk en zet het hervormde type van kerk-zijn tegenover het gereformeerd kerk-zijn.

Gemeente en schare

De NHK wil voluit volkskerk zijn, een kerk met een brede rand in de plaatselijke gemeenten. Pastorale motieven spelen daarbij een belangrijke rol. Aan een grote groep van randleden wil de NHK dienstbaar zijn. En zo wil zij volkskerk, kerk voor het volk zijn; een kerk die gegrond is in de bewogenheid van de Here; een kerk die apostolaire solidariteit betracht. Het hervormde denken op dit punt kan goed worden weergegeven door hetgeen Noordmans schrijft in het opstel 'Kerk en Schare' uit 1933. Vanuit Mattheus 9 : 36 'Toen Hij de scharen zag, werd Hij met ontferming bewogen', ontwerpt Noordmans de typisch-hervormde kerkbeleving. Daarin maakt hij onderscheid tussen gemeente en schare. Met de gemeente bedoelt hij het bewuste en actieve deel van de volkskerk; deze kring is in heel veel gevallen klein

in vergelijking met wat hij de schare noemt. 'De schare is de massa of menigte die in haar geheel wel bij de kerk hoort, maar waarvan de individuen niet tot gemeentelijk leven zijn ontwaakt.' Voor Noordmans staat de schare in nauw verband met Jezus' werk. Daar is de prediking begonnen. Daar liggen ook nu de grote mogelijkheden voor de kerk. Noordmans ziet de kerk voor alles als volkskerk en zegt: 'Ons staat niet voor de geest het beeld van een burcht, die wel ommuurd is en waaruit het licht uitstraalt over de donkere wereld. Maar we willen bij de kerk meer denken aan de Heiland naar Thorwaldsen, met de geopende armen, of aan een moeder en de schoot der kerk.' Pastorale en apostolaire bewogenheid is een belangrijk motief in het hervormde kerk-zijn.

Probleemstelling

Achter de hierboven genoemde vragen en opmerkingen gaat de oproep schuil aan het adres van de NHK om kerk in de gereformeerde zin des woords te worden. Maar... kan en wil de NHK Gereformeerde Kerk zijn of worden? Het antwoord op deze vraag moet mijns inziens met 'neen' worden beantwoord. De NHK wil een heel ander type kerk zijn dan de Gereformeerde Kerken. Dat hangt samen met haar geschiedenis in de 19e en de eerste helft van de 20e eeuw. Dat hangt samen met de ontwikkelingen die de NHK in de laatste veertig jaar heeft doorgemaakt, waarbij het Samen op Weg (SoW)-proces en het streven naar een Verenigde Protestantse Kerk in Nederland (VPKN) vooral gedurende de laatste tien jaren belangrijke factoren zijn. Ik

Geboorteleden en genadeverbond

Maar niet alleen uit pastorale en apostolaire motieven wil de NHK volkskerk zijn. Zij heeft de volkskerk-gedachte ook theologisch en kerkrechtelijk onderbouwd. In de hervormde kerkorde worden naast doopleden en lidmaten ook gerekend te behoren tot een hervormde gemeente 'zij die uit hervormde ouders zijn geboren'. De kerk heeft dus officieel de relatie vastgelegd met de niet-gedoopten in de kerk. Aan de ene kant wordt er sterk de nadruk op gelegd, dat het genadeverbond de zin van het begrip volkskerk moet bepalen. De beloften van God en niet het antwoord van de enkeling vormen de wezenlijke oorsprong van de kerkelijke gemeenschap. In de kerk gaat het om wat God belooft, niet om wat

de mens antwoordt. Hier valt al direct op, dat de **geloofsgehoorzaamheid** van de mens in het verbond van God zo goed als weggevallen is. Aan de andere kant wordt benadrukt, dat wegens de band van de NHK met het Nederlandse volk het lidmaatschap van de kerk op een brede en open wijze omschreven moet worden. De leden van de kerk zijn niet alleen de belijdende leden en de doopleden, maar ook allen die uit hervormde ouders geboren zijn. De NHK begrenst het lidmaatschap van de kerk niet duidelijk. De 'rand' hoort er principieel bij. Is de genade van God niet veel groter dan het geloof of de keuze van de mens? zo vraagt men. In de praktijk betekent dit, dat de NHK zorg draagt voor een zeer grote groep mensen die nog slechts een vage band met de kerk onderhouden. De hervormde kerkleer kent geen vaste omschrijving van het kerklidmaatschap. Zij wil de grenzen niet nauwkeurig trekken, die grenzen ook principieel vloeiend houden en zo de band vasthouden met de rand- en buitenkerkelijken. Typisch hervormd is het dan om bij het genadeverbond alle nadruk te leggen op de schenker van het verbond, de genadige God, en niet op de grenzen van het verbond: de mens die in geloof wel of niet antwoordt. Men wil insluiten, niet uitsluiten. Men wil een kerk met ruimte en openheid. Deze **bijbels-theologische** en kerkordelijke benadering van het genadeverbond bepaalt uiteindelijk heel de hervormde leer over de kerk

Modaliteiten-kerk

Naast volkskerk in de hierboven omschreven zin is de NHK een kerk geworden, waarin verschillende richtingen, ook wel modaliteiten genoemd, met en naast elkaar leven. De NHK wil een **richtingen-kerk** zijn. Zij vindt dat dat tot het wezen van haar kerk-zijn gerekend moet worden. In de vorige eeuw zijn in de vanaf **1816** zo geheten **NHK** verschillende richtingen ont-

staan. In de 19e eeuw kunnen we spreken van de evangelische, moderne, ethische en confessionele richtingen; in de eerste helft van de 20e eeuw bepaalden de vrijzinnige, de ethische, de confessionele en de gereformeerdebonds richtingen het gezicht van de NHK. Vanaf de vijftiger jaren vinden we de volgende modaliteiten. Aan de ene zijde is er een zwakke vrijzinnige stroming, die sterk door de voortgaande ontkerkelijking is aangetast; zij wil een zo ruim mogelijke kerk, waarin plaats is voor alle stromingen en meningen die zich binnen het christendom voordoen. Helemaal aan de andere kant is er een stroming, die zich krachtig heeft gebundeld in de Gereformeerde Bond; accent op het gereformeerd belijden en de bevindelijke prediking, handhaving van de Statenvertaling van **1637** en de Psalmberijming van **1773**, het niet zingen van gezangen en het niet toelaten van de vrouw tot de ambten in de kerk, een strakke organisatie en eigen organen (b.v. voor zending, evangelisatie, jeugdwerk, pers enz.) kenmerken deze richting. Daarnaast is er een stroming die zich de confessionele richting noemt; zij legt de nadruk op het Christus-belijdend karakter van de kerk in gereformeerde zin en is afkerig van enig isolement binnen het geheel van de kerk, omdat het volgens haar dient te gaan om heel de kerk en heel het volk. Tenslotte is er de grote middengroep, de midden-orthodoxie, ontstaan uit een samengaan van de ethische en confessionele richtingen en mentaliteit; deze groepering heeft min of meer de hegemonie in de kerk en bepaalt haar gezicht. Deze verschillende richtingen zorgen er voor, dat de NHK een zeer heterogeen geheel is en dit ook bewust wil zijn. Dit wordt nog versterkt – ik laat nu heel de diversiteit op ethisch, maatschappelijk en politiek gebied buiten beschouwing! – door een veelheid van theologieën die hun plaats opeisen, door een diepgaand verschil van inzicht over het gezag van de Schrift en van de **Belijdenis-**

geschriften, door de grote mate van leervrijheid die er in de kerk heerst (de kerkorde-regel 'De kerk weert wat haar belijden weerspreekt' is niet meer dan een slag in de lucht), door het bestaan van meerdere hervormde gemeenten van verschillende richting in een plaats, en door een mentaliteit van: elkaar de ruimte geven. Zo is de NHK in een proces van ongeveer anderhalve eeuw **ge(ver)worden** tot een kerk, waar de pluriformiteit in leer en leven hoogtij viert. Deze pluriformiteit is tot het wezen van haar kerk-zijn gaan behoren. Belijden en handelen **kunnen, ja** moeten op heel verschillende wijzen geschieden. De hervormde kerkbeschouwing is deze, dat de pluriformiteit van de kerk geen armoede maar rijkdom is. Men beschouwt haar als een aspect van haar katholiciteit, haar heelijkheid. Totaal verschillend geloven, belijden en beleven acht men geen gebrek van de kerk, maar een levensnoodzaak om kerk te blijven. De kerk wordt gezien als een pluriforme gemeenschap, die in alle pluraliteit toch een is. Maar, zo vraagt men zich af, waarin dan een? Met name in het ene hervormde kerk-instituut! Omdat men alle verschillen en alle modaliteiten wil verstaan niet als bewegingen in verschillende richting, maar als wijzen van zijn van de ene richting der kerk. Zijn er dan geen grenzen? Kan alles maar? Er is, zegt de NHK, wel een grens, maar die is zeer wijd en valt eigenlijk niet aan te geven. In de praktijk betekent dit, dat vrijwel alle denkbare verschillen in visie en traditie mogelijk zijn. Eenheid wordt beleefd of in de eigen groep of op basis van het ene samenbindende hervormde kerk-instituut. Dit wordt wel genoemd het typisch hervormde kerkgevoel, dat in sterke mate kerk-breed aanwezig is.

Samen op Weg

Wie over het hervormde kerk-zijn van dit moment spreekt moet wel aandacht geven aan het **SoW-proces**. Er wordt een **Ontwerp-Kerkor-**

de besproken dat, na classicale en synodale goedkeuring, de basis gaat vormen voor een VPKN. Deze Verenigde Kerk zal echter geen geestelijke eenheid worden, daar er geen gezamenlijk uitgangspunt is in de Schrift als het onfeilbare Woord van God en evenmin binding aan de belijdenis in geestelijke zin en als akkoord van kerkelijke eenheid. Er wordt gekozen voor een kerkorde die er een is van ruimte en openheid, van een plurale beleving van geloven en handelen. Als ideaal stelt men het samenleven in verscheidenheid binnen een gemeenschappelijk kader. Maar de praktijk zal er een zijn van grote vrijheden en van een leven naast en tegenover elkaar. In dat opzicht wordt in de Verenigde Kerk de NHK vergroot en verslechterd teruggevonden. Het SoW-proces voert slechts van gereformeerd kerk-zijn af! Richtingsorganisaties als de Confessionele Vereniging en de Gereformeerde Bond trachten hier en daar nog bij te sturen. Zij willen zoveel mogelijk hervormd kerkrecht en erfgoed meenemen, waarbij vooral de historische continuïteit met de NHK een belangrijke plaats inneemt. Want iedere nieuwe vorm van Afscheiding of Doleantie wordt principieel veroordeeld en onmogelijk geacht, zoals er over de weg die Afscheiding en Doleantie zijn gegaan, vernietigend geoordeeld wordt. Op de keper beschouwd ziet men slechts iets in een geunierde NHK, waarin al die kerkelijke gemeenschappen terugkeren, die sedert de Afscheiding van haar zijn uitgegaan. Maar de confessionele en gereformeerde bonds richtingsorganisaties zullen dit ideaal niet bereiken noch zullen zij aan het SoW-proces een halt kunnen toeroepen. Dat hangt ten dele samen met het feit, dat dit proces al te ver gevorderd is. Dat komt ook voort uit het feit, dat de overheersende stroming in de NHK en in het SoW-proces nog steeds die van de midden-orthodoxie is. Maar het is voor een groot deel ook te wijten aan de posities die de confes-

sionele en gereformeerde bonds richtingsorganisaties zelf in het geheel van de kerk wensen in te nemen. Zeker, zij willen opkomen voor het gezag van de Schrift en voor de binding aan de gereformeerde belijdenis. Maar bij dit alles blijven zij zich onvoorwaardelijk binden aan het instituut van de NHK, dat voor hen als kerk der vaders en als nationale volkskerk een uitdrukkelijke meerwaarde heeft. De strijd om het gereformeerd karakter van het kerk-zijn komt uiteindelijk niet boven het vaste gegeven van het hervormde kerkinstituut uit. Daarom blijft het confessionele en gereformeerde bonds pogen machteloos en uitzichtsloos. Want de laatste norm voor kerkelijk handelen zijn niet Schrift en Belijdenis, maar is het gegeven instituut, dat qua organisatie en hervormd kerkgevoel een eenheid is en als zodanig wordt gezien en beleefd, maar dat in de praktijk een pluriform geheel wil zijn, alle beroep op de vaderlandse kerk met haar gereformeerde belijdenis ten spijt.

Conclusie

De NHK kenmerkt zich door een leer over de kerk, waar de idee van grote-kerk-voor-heel-het-volk nog altijd centraal staat. Zij verstaat zich tevens als de oude nationale kerk, waarbij begrippen als 'moeder-kerk', 'schoot der kerk', het historisch gegeven instituut en het daarmee samenhangende hervormde kerkgevoel een belangrijke plaats innemen. Daarbij heeft de NHK zich ontwikkeld tot een geëgaliseerde richtingenkerk, waar pluriformiteit en pluraliteit in geloofslevens- en waarheidsbeschouwing dominant geworden zijn. Iedere oproep van binnenuit, van confessionele of gereformeerde bonds zijde, tot kerk-zijn naar Schrift en Belijdenis kenmerkt zich door machteloosheid en is bij voorbaat veroordeeld door uitzichtsloosheid, omdat men zelf in het hervormde type van kerk-zijn berust en bewilligt.

Iedere oproep van buitenaf (men denke hier aan de opmerkingen van Ter Beek) om te komen tot de gereformeerde lijn van spreken over en handelen met de kerk stuit af op de vaste structuur van het hervormd kerk-zijn en op de ongereformeerde ontwikkelingen binnen SoW – en staat dus machteloos, is vruchteloos en blijft uitzichtsloos.

Vooruitblik

In het volgend artikel hoop ik een kort overzicht te geven van de historische achtergronden van de NHK in de 19e en in de eerste helft van de 20e eeuw, in confrontatie met Afscheiding en Doleantie. We zullen dan zien dat, wat we nu hebben aangewezen als typisch hervormde kerkleer en typisch hervormd kerkgevoel wortelen in de vorige eeuw en in het begin van deze eeuw. Tevens zullen we zien dat, ondanks de veranderingen die de kerk in de laatste decennia heeft doorgemaakt, de fronten nu niet anders liggen dan aan het einde van de vorige en het begin van deze eeuw het geval was.

In de loop van 1995 hoop ik een publikatie het licht te doen zien, waarin, in samenhang met de brochure 'Ons aller Moeder', een samenvattend overzicht wordt gegeven van Schilders spreken over de kerk. Daar zal, in het notenapparaat, hetgeen hier als citaten etc. voorkomt, uitvoerig worden gedocumenteerd. Om deze reden is in dit artikel van een nadere verantwoording afgezien.

Inleiding

'Mam, waarom lezen ze eigenlijk elke zondag de wet in de kerk?' Een **kindervraag** die u vast niet onbekend voor zal komen. Een vraag die om een antwoord roept. Een antwoord waar een kind ook mee verder kan.

In een vorig artikel in deze rubriek ging het over kind en kerk. Hoe beleef je de zondagse eredienst samen met je **kind(eren)**. We schreven over de machtige start van de eredienst: 'God zegt dat je ondanks je zonden mag blijven zitten in zijn huis'. In deze en de komende artikelen zal steeds een element uit de eredienst belicht worden en wat je daarmee kunt bij de opvoeding van je **kinderen**. Hoe je daarmee verder kunt in de week. Deze keer gaat het over de functie van de wet. Met die wet van God heb je immers je hele leven te maken.

Het lijkt wel of een wet altijd alleen maar zegt wat je allemaal niet mag.

De wet een last of een lust

De wet, dat klinkt heel streng. Het lijkt wel of een wet altijd alleen maar zegt wat je allemaal niet mag. En dat zijn meestal de dingen die je juist zo leuk vindt. Zo heb ik daar ook lange tijd tegenaan gekeken. Zeker als **kind**. En hoe **kijkt** uw **kind** nu tegen de wet van God aan? Ik denk in veel gevallen niet anders. Aan een groep kinderen vroeg ik eens: 'Hoe kun je in de hemel komen?' De meeste **kinderen** dachten een poosje na en gaven toen antwoorden in de geest van: 'Door goed de wet te houden'. Of: 'Door

te leven zoals God dat wil'.

Bij doorvragen bleek steeds weer dat kinderen denken dat ze eerst een heleboel moeten doen om **kind** van God te mogen zijn. En in Gods rijk te mogen komen. Kinderen hebben vaak het beeld dat het vooral van hun eigen daden afhangt of ze Gods kinderen mogen heten.

Kinderen hebben vaak het beeld dat het vooral van hun eigen daden afhangt of ze Gods kinderen mogen heten.

En zijn wij, volwassenen, al veel verder in ons denken en het beleven van ons geloof? Hoe functioneert de wet in ons dagelijks leven. En hoe geven we dat in onze woorden en onze houding door aan onze **kinderen**? We moeten onze kinderen en onszelf er toch van doordringen dat de zaligheid echt buiten onszelf in Christus ligt. Niet de wet doen om de verlossing te bereiken, maar de wet doen omdat de verlossing je gegeven is.

Ik kan me nog herinneren dat we, in de tijd dat ik een jaar of zestien was, enkele verzen uit Psalm 119 zongen in een kerkdienst. De dominee preekte over die psalm. Ik dacht bij mezelf: 'Hoe kun je nu zo positief zingen en preken over de wet? Een wet is toch iets wat je vastbindt. Een wet kun je toch niet dadelijk een teken van bevrijding noemen? Dat zal wel iets voor volwassenen zijn. Misschien snap ik dat later ook nog eens'.

Nu geloof ik dat dat laatste ook gebeurd is. Ik snap nu wat er toen bedoeld werd. Jammer dat ik dat niet eerder zag.

Nu niet te gauw zeggen: 'Ach, zie je wel, later komt het nog wel weer

Opvoeding en onderwijs

goed'. Want je mist toch een hele periode heel wat moois. Daarom vraag ik me af: Hoe kunnen we onze kinderen helpen als **kind** al te begrijpen wat die wet voor ze is. En waarom het ook echt nodig is dat die wet elke week wordt voorgelezen. Hoe is die wet nu positief voor hen en voor ons te benaderen?

De wet de weg naar het leven

Eigenlijk is de wet van God een schitterende gave van Hem aan ons. Dat mogen we onze kinderen ook voorhouden. We kunnen er schitterende dingen over vertellen. Leest u maar mee.

De kerkdienst is nog maar net begonnen. Je hebt een geweldig geschenk gekregen: 'Genade en vrede', zei de dominee, namens de Here. 'Genade', dat wil zeggen: De Here God doet al je zonden weg. Je bent zijn kind. Hij doet die zonde weg, omdat Hij de Here Jezus daarvoor al gestraft heeft. Hij zou eigenlijk heel boos op ons moeten zijn en ons zwaar moeten straffen voor onze zonden. In plaats daarvan zegt Hij: 'Vrede'. Dat betekent: 'Ik ben niet boos meer, want er is al betaald. Ik heb al iemand gestraft'.

Maar dan moet je toch weten wat je zonden zijn. Wat heb je dan allemaal verkeerd gedaan? Is het echt zo erg met je? Veel **kinderen**, en waarschijnlijk ook volwassenen, hebben geen idee van de grootte van hun schuld voor God.

Daarom komt dadelijk in het begin van de dienst de wet al. Je kunt dan horen hoe de goede God wil dat je had geleefd in de week die voorbijging.

Maar er is nog meer van te zeggen. Je hebt aan het begin van de kerkdienst het grootste cadeau gekregen wat je maar wensen kon: De belofte van Eeuwig leven. Wat doe je eigenlijk met zo'n cadeau? Dan zeg je op z'n minst toch zeker 'Dank u wel!'

En zou je dan niet willen leven zoals de Schenker van het grote cadeau het wil? Hij heeft immers je leven gered van de dood, de eeuwige dood. Wil je nog anders leven dan Hij wil? Nee toch zeker! En weet je hoe Hij wil dat je leeft? Dat staat allemaal in zijn wet. Daarvoor gaf Hij zijn wet. Daarom laat Hij elke zondag zijn wet horen. Aan vaders en moeders en aan **kinderen**. Hij wil het ons allemaal inprenten: Vergeet het niet, alleen zo wordt het leven goed.

En als je die wet hoort, dan vraagt de Here God toch eigenlijk helemaal geen vervelende dingen.

De rijkdom van de wet

Wat geeft de wet van God ons een prachtig zicht op God zelf. Zijn liefde spreekt er uit. Geen sprake van je mag niet dit en je mag niet dat. Het is precies andersom. De wet zet zo prachtig in. Dat is alleen al om stil van te worden. De inzet van Gods wet is één en al liefde van zijn kant: 'Ik ben jullie Verlosser'. Zo stelt God zich aan ons voor: 'Ik ben de God die jullie bevrijdde van de slavendrijver, de satan. Die satan was maar uit op één ding: jullie dood. Maar Ik ben uit op jullie leven'.

Is het niet groots om zo over de wet van God te spreken met je kinderen?

22 NOV 1995

Dat is het rijke begin van de wet van God. Als je daar over nadentk word je stil van verwondering. Wat is God goed voor ons... Waarom eigenlijk? Dat hebben we toch niet verdiend? En toch... Is het niet groots om zo over de wet van God te spreken met je kinderen?

En daarna komen zijn tien regels. Omdat Ik zo goed voor jullie ben, leef dan toch voor Mij. En die tien regels zijn geen van allen regels die het leven zuur maken. Om ze met kinderen te bespreken kan het goed zijn ze eens met andere woorden samen te vatten.

Door zo de wet van God te presenteren aan de kinderen, krijgen ze er misschien wat meer zicht op. Ze zien dan vooral de positieve bedoeling van de Here God met zijn wet.

Wij zijn zo zwak dat we Gods leefregels vrijwel uit ons hoofd kennen, maar de inhoud onvoldoende tot ons door laten dringen. Een wat andere formulering kan misschien helpen de wet van God voor onszelf en de kinderen wat meer tot leven te brengen. Hieronder een poging.

1. Dien Mij alleen.
2. Dien Mij alleen zoals Ik dat wil.
3. De Here is heilig! Met onze God valt niet te spotten. Praat maar van zijn grote daden.
4. Je krijgt elke week een rustdag als feestdag.
5. Luister goed naar de mensen die je de weg naar het eeuwige leven wijzen.
6. Zorg goed voor elkaar.
7. Je moet doen wat je beloofd hebt.
8. Zuinig zijn op **elkaars** spullen.
9. Het goede vertellen over je naaste.
10. Tevreden zijn met wat God je geeft.

Door zo de wet van God te presenteren aan de kinderen, krijgen ze er misschien wat meer zicht op. Ze zien dan vooral de positieve bedoeling van de Here God met zijn wet. Hij wil dat het leven goed is. En misschien is het mooi om erbij te vertellen dat dit al een stukje van het **koninkrijk** van God is. Want die wet verandert straks niet als de

nieuwe hemel en de nieuwe aarde er zijn. Eigenlijk is het een stukje koninkrijk van God op aarde, als je de wet van God doet. Het leven met de wet van God is echt goed.

Hoe bespreek je dat thuis?

Je gaat thuis vast niet zomaar, zonder reden, de wet van God eens met je kinderen bespreken. We zijn gewend om onze maaltijden te beginnen of te besluiten met bijbellezen. Maar wat lezen we dan eigenlijk? Je kunt de Bijbel in volgorde doorlezen van Genesis tot Openbaringen. En als je klaar bent begin je weer opnieuw. Enzo voorts.

Als thema kan dan voor een aantal weken bijvoorbeeld de wet van God centraal staan bij het bijbellezen thuis.

Misschien mag er in het kader van dit artikel, voor gepleit worden om het bijbellezen aan tafel met de kinderen, zeker als ze wat ouder zijn, thematisch aan te pakken. Dat kan al vanaf dat ze zes jaar zijn. Als thema kan dan voor een aantal weken bijvoorbeeld de wet van God centraal staan bij het bijbellezen thuis. Het is natuurlijk helemaal fraai als u dit kunt laten meelopen met de catechismuspreken in de kerk. Per week een gebod centraal. Maar wat moet u er dan bij lezen? Dat kan zowel uit de zogenaamde kinderbijbel als uit de reguliere Bijbel. Bij eik thema zoekt u per week een aantal bijbelverhalen, of andere gedeeltes, die passen bij het 'gebod van de week'. Een voorbeeld bij het eerste gebod. Het thema is 'Dien Mij alleen'. Als bijbelverhalen **kunnen** daar bijvoorbeeld bij gelezen worden: Adam en Eva in het paradijs en de zondeval (Gen. 3); De wetgeving op de Sinaï (Ex. 19 en 20); Een richter; Achab en Elia (1 Kon. 18); De **geschiedenissen** van Daniël.

Bij elke bijbellezing kan vooraf en achteraf het eerste gebod erbij betrokken worden. Zonder de Here loopt je weg dood.

De ruimte van dit blad laat niet toe dit voor elk gebod hier uit te werken. Het is goed om daar zelf mee bezig te zijn. Op verzoek is het mogelijk in een volgende aflevering misschien iets van een dergelijke lijst op te nemen.

Een andere mogelijkheid de wet in het gezin te bespreken, kan ook via het prachtige boek dat 'De Vuurbaak' heeft uitgegeven over dit onderwerp, onder de titel *Doe je mee uit dankbaarheid*. Het boek is van de hand van Inge de Visser-Oostdijk. Dit boekje biedt ook goede aangrijpingspunten voor een gesprek met de kinderen over het leven uit het geloof.

De wet in de kerk

Elke zondag horen de kinderen en

hun ouders de wet in de kerk. Wellicht zijn er mogelijkheden in de aankondiging van het lezen van die wet enige afwisseling te brengen. Dat kan de luisterhouding verbeteren en het verstaan van de rijkdom van die wet alleen maar bevorderen. Misschien is het goed zo nu en dan een gebod een extra accent te geven. Afwisseling zou bijvoorbeeld ook bereikt kunnen worden door de accenten bij de te zingen psalm na de wet aan te geven.

Door goede afstemming op elkaar van kerk en school kan het lezen van de wet in de kerkdienst aan inhoud winnen.

Samen met de gereformeerde school in de buurt kan een project rond de wet opgezet worden. Door goede afstemming op elkaar van kerk en school kan het lezen van de

wet in de kerkdienst aan inhoud winnen.

Tenslotte

De wet is rijk. Hij maakt het leven leefbaar. Psalm 119 zegt terecht werkelijk geweldige dingen over die wet. Het is heerlijk en verrijkend daar met je kinderen over door te praten. De wet geeft zelf al stof genoeg daarvoor. En dan niet op de toon van: 'Je moet dit of je moet dat en daarmee uit!' De wet wijst naar Het Leven. Laat al iets zien van dat heerlijke leven straks, als we Hem echt alleen dienen met heel ons hart, heel onze ziel en al onze kracht. Dan hebben we ook echt de naaste lief als onszelf. Dan is het leven helemaal zoals het bedoeld is: Volmaakt!

ZENOING
DICHTERBIJ

Dr. L.J. Joosse (red.)

Uitstralen is werven

– over missionaire opbouw van de gemeente –

Waarom zijn er maar zo weinig allochtonen die een leidinggevende rol vervullen in de gereformeerde gezindte? Terwijl er toch missionaire activiteiten zijn onder deze allochtonen en asielzoekers. Welke uitstraling hebben zij naar andere groepen allochtonen in onze multi-culturele samenleving? In bundel 3 wordt de rol die de gemeente hierin heeft te vervullen, overeenkomstig de bijbelse opdracht, nauwkeurig onder de loep genomen. De auteurs geven bovendien praktische richtlijnen voor werk onder allochtonen.

Medewerkers aan deze bundel zijn:

Dr. L.J. Joosse (red.), dr. T. Brienens, dr. Chr. Fahner, drs. D. Griffioen en dr. A. Noordegraaf.

plm. 118 pag., paperback, f 16,95.

Ook verkrijgbaar in de boekhandel.

Oosterbaan & Le Cointre B.V.

Postbus 25,4460 AA Goes, Telefoon 01100-15591, Fax 01100-16492

ISLAMSTUDIE AAN DE THEOLOGISCHE UNIVERSITEIT?

C.J. Haak

Met zeven miljoen Moslims in Europa, waarvan er ruim 500.000 in Nederland, verspreid over 300 gebedsruimten in 130 steden en dorpen, is de ontmoeting met Moslims niet meer alleen de taak voor zendelingen, maar voor alle kerken en kerkleden. In vele gezinnen komen 'interreligieuze' verkeringen voor, kerkeraden buigen zich over 'islamo-christen'-huwelijken en de overgang naar de Islam van gedoopten roept de kerken tot nadenken. Hoe staan we tegenover de aanhangers van deze op één na grootste wereldgodsdienst? Een interkerkelijke Commissie 'Islam in Europa', met afgevaardigden uit de Raad van Europese Bisschoppen Conferenties en de Conferentie van Europese (Prot.) Kerken hebben na jarenlang beraad hiervoor een handleiding opgesteld. Zij willen daarmee de ontmoeting met Moslims op burgerlijk, pastoraal en theologisch terrein bevorderen. Zij stellen voor dat de studie van Islam op alle theologische opleidingen, maar ook voor die van pastorale werkers, catecheten, onderwijsgevenden, integraal in het totale lessenspakket wordt opgenomen. Zij hebben in hun handleiding daartoe een studieprogramma ontworpen dat het effect van de Islam op iedere tak van de theologie onderstreept.

De exegese zal bijv. anders moeten gaan denken over de hantering van teksten, de kijk van OT en NT op de kennis van God buiten het verbond opnieuw bestuderen en de ideeën over canonvorming van Bijbel en Koran moeten vergelijken. De dogmatiek moet vanuit de algemene religieuze ervaring zich afvragen welke veranderingen noodzakelijk zijn in de manier van theo-

logiseren. Misschien moet ze wel een een gezamenlijke religieuze taal ontwerpen. In pastoraat en onderwijs moet een open houding worden aangekweekt, kerken moeten richtlijnen schrijven voor bijv. een 'gemeenschappelijke eredienst' i.v.m. huwelijk, of gezamenlijk gebed als hulpverleners. De kerkgeschiedenis krijgt de rol toebedeeld om haar eigen – minder fraaie – verleden m.b.t. Islam te bestuderen. Ze moet zich daarvoor meer op Erasmus dan op Luther en Calvijn oriënteren. In de ethiek zijn volop kansen om gezamenlijke problemen van milieu, bevrijding etc. samen met Moslims aan te pakken en een gemeenschappelijke kern van sociale waarden vast te stellen. Zending zal moeten leren dat dialoog geen missionaire tactiek mag zijn en dat we ons gereed moeten maken voor een pluralistische maatschappij. We moeten zoeken naar een gemeenschappelijke vorm van samenleven, een *modus vivendi*, die vrij is van superioriteitscomplexen. En studenten moeten stage gaan lopen in Moslim-gemeenschappen en via uitwisseling aan Islamitische instellingen

boekbespreking

theologie bestuderen

De handleiding biedt genoeg stof tot nadenken. Studie van de Islam zal zeker meer op het agendum van onze (theologische) studie komen te staan. Betrouwbare literatuur daarover hebben we dringend nodig. De richting die in deze handleiding geboden wordt mist echter een duidelijk basis en Schriftuurlijke doelstelling. De theologie die deze schrijvers voorstaan heeft veel weg van een grootste gemiddelde deler van de visie van bewogen, oecumenische theologen. We moeten deze handleiding dan ook maar niet gaan praktiseren aan de Universiteit in Kampen. Ik raad de Deputaten, predikanten en kerkeraden wel aan van deze studie kennis te nemen. Je weet dan wat er in de komende tijd te verwachten valt van een nieuwe generatie 'theologen' aan andere universiteiten in Nederland en Europa.

N.a.v. J. Slomp (red.), *De aanwezigheid van Moslims in Europa en de Theologische Opleiding van pastorale werkers*. Serie Documentatie Ontmoeting met Moslims in Nederland, N. 11, 1992, 60 pag. f 6,- op giro 51.31.53, t.n.v. Dienstencentrum GKN Leusden, titel: Moslims in Europa.

LOOPT U MOEILIK?

WEERHEIM

WEET ER RAAD OP!

Electro-scooters, div. modellen

Thuiszorg-hulpmiddelen

**Verhuur-Verkoop-Nieuw-Gebruikt
Nieuw vanaf f 4950,- compleet**

Laat u deskundig voorlichten. Vraag vrijblijvend inl.

Desgewenst demonstratie aan huis.

Showroom Stationsweg 183, 3771 VG Barneveld.

Tel. 03420-12763. Rijswijk-Delft, Tel. 015-123046

Verouderd modernisme

Nog even verder over de opvattingen van ds. Ter Linden. In *Trouw* van 18 januari plaatst de **Hervormde** predikant drs. **A.H. van Veluw** wat kritische kanttekeningen bij de '*niet echt gebeurd, maar wel waar*'-theologie. Als lezer van de stukken van ds. Ter Linden zou je misschien gaan denken, dat je in deze tijd alleen nog maar zo kunt theologiseren.

Dit lijkt mij een misverstand. Het is namelijk zo dat de wetenschappelijke vooronderstellingen van deze theologie al weer verouderd zijn. Met andere woorden, Nico ter Linden probeert moderne mensen aan te spreken, maar hij is niet 'modern' genoeg. Tussen de twee wereldoorlogen is de 'moderne tijd' namelijk afgesloten. Nu leven wij in, zoals dat heet, de 'postmoderne tijd'.

De wetenschappelijke vooronderstellingen van genoemde theologie zijn 19e-eeuws en daarom verouderd. In onze eeuw is de natuurwetenschap zich veel meer bewust geworden van het feit dat ook natuurwetenschappelijke theorieën op vooronderstellingen, op aannames berusten.

Dit inzicht is voor de **theologiebeoefening** nu en in de toekomst van uitermate grote betekenis. Echter veel theologie denkt nog 19e-eeuws, en zo ook de theologie die we gemakshalve maar de 'theologie van Nico ter Linden' noemen. Rudolf Bultmann was de wetenschappelijke vader van deze theologie. Een hoogleraar in de dogmatiek van een veelbelovende opkomende wetenschappelijke postmoderne stroming in de theologie zei eens: 'Nico ter Linden is de **Bult-**

mann voor het gewone volk'. En ik denk dat hij daarin gelijk heeft. Maar wie was Bultmann? Rudolf Bultmann (1884-1976) was een vooraanstaande Duitse protestantse theoloog en een leidende figuur in de nieuwtestamentische wetenschap. Hij nam de theologische problemen die opgeworpen werden door de toen geldende **natuurwetenschap**, uiterst serieus. Hij **geloofde** als goed 19e-eeuwse denker namelijk in de strakke, altijd geldende natuurwetten.

Bultmann vond het eigenlijk niet belangrijk of allerlei gebeurtenissen omtrent Jezus wel of niet historisch zijn. Bijvoorbeeld of Hij lichamelijk is opgestaan.

Met andere woorden, of het nu wel of niet echt is gebeurd, speelt geen rol meer in de Woord-theologie van Bultmann. Het ging tenslotte om de verkondiging, dat verandert mensen en dat maakt iets waar. Of alles vroeger echt gebeurd is, maakt voor de verkondiging van het verhaal toch niets uit, zo was de redenering. Het verhaal moet het doen.

Op deze wijze probeerde Bultmann de boodschap voor de moderne mens acceptabel te maken. Maar de theologie van Bultmann bleek onhoudbaar. Zijn leerlingen hebben dat aangetoond. Ik zal dit met een voorbeeld toelichten. Stelt u zich voor: ik ben een man en leef zo rond het jaar 1850. Ik moet voor mijn werk naar de andere kant van de wereld en ik kan pas over drie jaar terugkomen. Mijn vrouw blijft achter. Ze schrijft mij brieven en vertelt mij daarin dingen over haarzelf. Deze woorden

M meegelezen

troosten mij in mijn **eenzaamheid**. Ik lees haar **wekelijkse brieven**, waarin ze vertelt dat ze veel van mij houdt, hardop aan mezelf voor en zo hoor ik elke week een boodschap waar ik blij van word. Na anderhalf jaar hoor ik via een familielid, dat mijn vrouw al een jaar is overleden, maar dat een lieve vriendin van ons de brieven toch is blijven schrijven, omdat ze wist hoeveel ik aan de woorden had. Mijn vraag is nu: zouden de brieven van 'mijn vrouw' mij nog troosten, nu ik weet dat ze niet echt door mijn vrouw geschreven zijn? Ik weet wel zeker van niet. Het zou toch te gek zijn, als ik zei: 'Ach, het maakt niet uit of mijn vrouw wel of niet leeft, de woorden van de brieven maken mij gelukkig. Dat is genoeg. Wat maakt het uit of, wat mij allemaal geschreven wordt over mijn vrouw, nu echt gebeurd is of niet?'

Iedereen voelt wel aan dat dit niet zo is. Zo is het nu ook met de boodschap van de Bijbel. Als de boodschap uiteindelijk niet gebaseerd is op een feitelijke gebeurtenis, kun je niet meer zeggen dat ze waar is. De claim dat zo'n boodschap op een andere manier 'waar' is, kun je nog wel een tijdje ophouden, maar na verloop van tijd lost de boodschap op in het niets. Op den duur, als de roes van het verhaal is uitgewerkt, zal de ontuchtering komen en uiteindelijk biedt het bijbelse verhaal dan geen troost meer. Zo raakte Bultmann verstrikt in het 19e-eeuwse **natuurwetenschappelijke** denken, terwijl hij niet de uiterste consequentie van zijn theologiseren durfde te trekken.

Ds. Van Veluw denkt, dat we andere: wegen moeten gaan. Hij stelt, dat de

wetenschappelijke opvattingen van deze tijd (onder andere van de **gods-**dienstfilosoof **Alvin** Plantinga) geloof niet meer als onzin zien. **Geloofsuit-**spraken kunnen net zo wetenschappelijk zijn als natuurwetenschappelijke beweringen.

Nu is het vaak zo, dat bepaalde theorieën nog lang doorwerken in de samenleving, terwijl de theorie op zich alweer verouderd is. Het lijkt mij goed daar rekening mee te houden.

Samenvattend is mijn stelling dus, dat uit wetenschappelijketheologiebeoefening is gebleken dat de theologie van Bultrmann een verouderd 19e-eeuws wetenschapsvoorbeeld vooronderstelt en dat men in deze eeuw daarvan steeds meer de onhoudbaarheid is gaan inzien. Laten we hopen dat deze inzichten nu ook door gaan dringen bij de **Bult-**mannen voor het gewone volk.

Tenslotte: iedereen die vast wil blijven houden aan de 'niet echt gebeurd, maar wel waar'-theologie, moet dit artikel maar beschouwen als niet echt geschreven, ook al blijft het dan volgens die theologie wel waar!

Vorm en houding bij ons bidden

In De Waarheidsvriend van 12 januari 1995 schrijft ds. **G.S.A. de Knecht** over het bidden. Bij het bidden ontmoeten we de heilige God. Hij behoort genaderd te worden met eerbied, respect en verering. Dat betekent iets voor de vormen die we daarbij in acht nemen.

Het gaat dan niet zozeer om de vorm van het gebed, als wel over de vormen die wij persoonlijk in acht hebben te nemen. Dit alles in verband met de heiligheid van God.

Wij zullen het wel met elkaar eens zijn, dat ons gebed **echt** moet zijn. Dat wil onder andere zeggen, dat wij met ons verstand moeten bidden.

Daarmee bedoel ik niet te zeggen dat ons gebed louter en alleen een verstandelijk gebed dient te zijn, maar wel wil ik ermee aanduiden dat wij bij het bidden ons verstand er goed bij hebben.

Natuurlijk zal dat altijd zijn naar de maat van onze gaven. Bij een kind zal dat minder zijn dan bij een volwassene. Ook zal het bij een demente bejaarde anders zijn dan bij een jongen van achttien jaar die de dingen helder op een rij kan krijgen.

Rekening houdend met allerlei situaties en vermogens (geest) kan men toch in het algemeen zeggen, dat wij behoren te bidden met ons verstand.

Met al de wijsheid die in ons gevonden wordt, zullen wij niet alleen een ordelijk gebed doen, maar zullen wij ook bidden met een goede aanhef en passende woorden.

Betamelijke houding

Een laatste opmerking inzake de vormen is de volgende. Bij ds.

W.L. Tukker las ik terecht, dat wij God behoren te aanbidden in een betamelijke houding.

Laat ik dit eraan toe mogen voegen: iedere houding is goed, als deze maar eerbiedig is en respect uitdrukt voor het heilig Wezen van God.

Iemand die oud en stram is geworden en zijn knieën om die reden niet meer kan buigen, mag rustig zijn gebed op een stoel of in bed doen, als het maar gebeurt met groot respect voor de **HEERE** der heirscharen.

Wellicht dat iemand mij tegenwerpt dat allerlei vormen niet zo belangrijk zijn. Het gaat toch om de inhoud.

Ten diepste gaat het inderdaad om de inhoud van het gebed. Toch moeten wij vorm en inhoud niet te zeer van elkaar losmaken. Als het goed is, is de vorm maar geen lege huls, doch heeft het alles te maken met de inhoud, d.w.z. met onze relatie tot God. In de vorm kan de inhoud tot uiting komen. En vergeet niet dat het naderen tot God ook

enige uitwendige rituelen kent. Rituelen die toch niet helemaal los staan van het innerlijk van ons mensen.

Laat ik concreet zijn. Als ik vanaf de kansel zie hoe **sommigen** gaan hangen of bijna letterlijk gaan liggen als het gebed wordt gedaan! Of als ik constateer dat men voor het gebed nog even snel een dropje of een pepermuntje in de mond stopt! Of wanneer ik bemerk dat er bij **sommigen** maar bitter weinig eerbied is, dan kan ik niet anders neerschrijven dat in de vorm iets van het innerlijk weerspiegeld wordt, dat mij doet vrezen voor de verhouding die men heeft met God.

Vorm en inhoud moeten wij niet tegen elkaar uitspelen, maar voor zover dat mogelijk is, dicht bij elkaar houden.

Daar komt nog dit bij, dat ik er diep van overtuigd ben, dat de **Heere** goede vormen op prijs stelt. God is een God van orde. Hij zelf houdt bepaalde vormen aan. Mag Hij dat dan niet eisen van Zijn discipelen?

